

Magyaroktatás Grazban

A grazi Károly-Ferenc Egyetem Bölcsészettudományi Karán (Karl-Franzens-Universität Graz, Geisteswissenschaftliche Fakultät) 1945/46-ban hozták létre a fordító- és tolmácsképzést – egyidejűleg a bécsi és innsbrucki egyetemekkel. Kezdetben a nyelvszakok függvényeként, 7 féléves időtartammal működött, 1949 óta magyart is tanítottak itt. Teljesértékű stúdium, amelyet nem kellett más szakkal kombinálni, csak 1972-ben, az új tanulmányi rend bevezetésével lett. 1988-ban mindhárom egyetemen önálló tanszéket kapott, ekkortól kezdve folyamatosan bővült az óraajánlat és a segédeszközökkel való felszereltség is. Jelenleg is folyik a tantervi keretek megreformálása, ezeknek az új igényekhez való igazítása, melynek realizálása 1996-ra tehető.

A grazi Fordító- és Tolmácsképző Intézetben jelenleg 11 nyelvet, valamint jelbeszéd-tolmácsolást is oktatnak. A beiratkozott hallgatók száma 1200 felett van, az oktatási feladatokat kb. 20 állandó, és mintegy 70 megbízott előadó látja el. A magyar szakon a hallgatói létszám 40-50 körül mozog (diplomázók, vendéghallgatók, ösztöndíjasok stb. okozzák a számbeli eltéréseket), a tanítást 3 mb. előadó (lektor) végzi.

A képzés célja nem elsődlegesen filológiai jellegű, a fordításhoz azonban elengedhetetlen bizonyos szintű filológiai iskolázottság is. Másrészt, a politikai-gazdasági változások eredményeként, megnőtt az igény a tárgyalóképes tolmácsok és szakfordítók iránt, ez speciális nyelvi képzést kíván. További szempont a három említett egyetem közötti feladatkör-megosztás. Bécs u.i. elsősorban a nemzetközi szervezetek közötti kommunikáció biztosítását vállalta, Innsbruck főként a német-olasz kapcsolatokra épít, míg Graz sajátos feladata az Alpok-Adria tartományok – melyekhez Magyarország nyugati megyéi is tartoznak – kommunikatív szükségleteinek kielégítése.

Az oktatás jellegét a fentiekén kívül még egy fontos tényező befolyásolja, ez pedig a hallgatók nyelvi színvonalának különbözősége. Korábban szín-

te csak magyar anyanyelvűek, vagy második generációs magyarok vették fel ezt a szakot. A politikai változások óta egyre többen vélnek itt ún. piaci rést felfedezni, és számosan jelentkeznek „valódi”, tehát magyarul egy szót sem tudó osztrákok is. Őket 1–1 1/2 évi alapkursus után együtt kell tanítani a magyar köznyelvet már meglehetősen jól, akcentus nélkül beszélőkkel. Nem kell ecsetelnem, hogy ez milyen problémákat jelent a lektorok számára.

A követelményszint egyébként igen magas, ennek megfelelően a tanulmányaikat megszakítók aránya is mintegy 90%! (Összintézeti viszonylatban Grazban 1991/92-ben 36 végzős jutott 1300 hallgatóra.) Nem ritka, hogy 14-16 vagy több félév szükséges a tanulmányok befejezéséhez, akkor is, ha valaki szorgalmas.

A tanulmányi rendet a szövetségi felsőoktatási törvényhez kapcsolódó 1972. okt. 3-i miniszteri rendelet rögzítette. Ez tulajdonképpen csak az oktatás kerettervét képezi, a konkrét tanmenetet és tantervet, ezek tartalmát messzemenően az intézetek, ill. az előadók határozzák meg. Kis nyelvek – mint a magyar – esetében a mindenkor szükségeslethez igazodnak. Eszerint a fordító- és tolmácsképző szak 3 ágazatot foglal magába:

- fordítóképzést,
- tolmács szakirányú képzést, és egy ún.
- rövidített fordítóképzést, amely azonban előreláthatólag megszűnik majd a reform során.

Tartalmilag a törvény előír:

- a. általános alapképzést,
- b. nyelvi és nyelvközvetítő képzést 2 választott idegen nyelvből (az első és a második nyelv megkülönböztetése szintkülönbözetet is jelent),
- c. a választott nyelvekhez kapcsolódó országismereti és kulturális képzést.

A magyar pl. 1983-ig csak második nyelvként volt választható, azóta azonban, alkalmassági vizsga után, a tanszékvezető engedélyével első nyelvként is felvehető.

A tanulmányi rend két, legalább 4 félévből álló szakaszt követel meg, melyek mindegyike ún. diplomavizsgálattal zárul (kb. megfelel a mi szigorlatainknak). Ezek sikeres letétele után diplomamunkát kell készíteni, és a bizottság előtt záróvizsgát tenni.

Az első 4 félév feladata az általános bevezetés a fordítás és tolmácsolás elméletébe, és a szükséges nyelvi alapok megszerzése. Példaként említenék itt néhány, minden nyelv számára ajánlott előadást: Fordítástudomány; Fordítás és szemantika; Bevezetés a nyelvtudományba; Nemzetközi szervezetek; Protokoll és etikett tolmácsok részére; Beszédtechnika; Elektronikus adatfeldolgozás, szövegszerkesztés fordítók és tolmácsok részére stb.

A 2. tanulmányi szakasz a nyelvtudás elmélyítését és a specifikus képzést szolgálja, pl. szinkrontolmacsolási gyakorlatok, gyakorló kongresszusok, szakdolgozati szemináriumok stb. tartoznak ide. A hallgatók az ajánlatból maguk választják ki a számukra szükséges órákat, és így szerzik meg a szigorlatok letételéhez előírt bizonyítványokat és kötelező óraszámokat.

A magyar szak tanterve az 1992/93-as tanévben

Magyar nyelv kezdőknek; heti 2 óra. Ezzel párhuzamosan

Nyelvi laboratóriumi gyakorlatok kezdőknek; heti 2 óra.

Az oktatók alapvetően a Ginter-Tarnói: Ungarisch für Ausländer c. könyvből dolgoznak, de felhasználják az újabban megjelent munkákat, így Szili K.: Begegnung auf Ungarisch; Szili-Szalai: Lépésről lépésre; Erdős-Prileszky: Halló, itt Magyarország, valamint a Hungarolingua vagy a Színes magyar nyelvkönyv anyagát is, természetesen válogatva. A laborgyakorlatokat még kiegészítik beszédművelési és nyelvművelő témákkal is.

Magyar nyelvtan (leíró); heti 2 óra előadás + gyakorlat

Általában nem kerül sor a fonetikától a mondattanig tartó rendszerezett grammatikára, hanem félévenként egy-egy, a nyelvi praxis számára fontos részt emel ki az előadó, pl. az igeöttrendszer, a tárgyas ragozás, a birtokviszony kifejezése stb. Ehhez tartozik a választott jelenség gyakoroltatása.

Magyar szókincs; heti 2 óra előadás + gyakorlat

A szókincstan elméleti részére csak egy rövid bevezetőben kerül sor, a szókincsbővítés sokkal szükségesebbnek bizonyult. Különböző szómezők, szócsaládok összefoglalása útján pl. az ember és környezete, a munka, a beszéd és gondolkodás, a divat, bűn, bűnözés, bűnüldözés stb. témakörökből, kiegészítve a megfelelő idiomatikával, gyakorlatokkal. A szóanyag elsajátításához és begyakoroltatásához valódi, nem adaptált szövegeket használunk (mint lehetőség szerint mindenhol).

Hlavacska Edit, Hoffmann István, Laczkó Tibor, Maticsák Sándor: Hungarolingua. Magyar Nyelvkönyv 1. Debrecen 1991. 177 oldal (+ Munkafüzetek, szótárak feladatlapok)

A magyar nyelvkönyvkiadás (rövid) történetében az első olyan tananyag, amely kiállításában felveszi a versenyt a hasonló célú nyugat-európai kiadványokkal, és amely minden lehetséges segédlettel - videóanyag, hanganyag, számítógépes program, háromnyelvű szótár, munkafüzetek stb. - rendelkezik. Az egyetlen segédlet, amit hiányoltam, a tanári kézikönyv vagy módszertani útmutató, de gondolom, az is van a debreceni tanárok belső használatára. Ez is arra mutat, hogy a tananyagot alkotói valószínűleg a Debreceni Nyári Egyetem monopóliumának szánták. Ezt természetesen nem elmarasztalólag mondom, hiszen ez is jogos célkitűzés lehet. A tananyag más helyen való felhasználását mindenképpen korlátozza az, hogy a leckék tematikája szorosan kötődik nem csak a nyári egyetemhez, hanem általában Debrecen városához. Ez a tematikai kötődés olyan mértékben uralja az egész könyvet, hogy aki nem rendelkezik megfelelő debreceni helyismerettel, az kissé kirekesztettnek érezheti magát tanulás közben.

A könyvek külső megjelenése valóban nagyon szép, vonzó, a nyelvtanuló valószínűleg örömmel veszi kezébe, és ez az első pont. Jók a fotók, grafikák, szépek a színek. A figyelem felkeltésének minden vizuális lehetőségét megragadták, egyszer-kétszer kissé túlzásba is vitték. (pl. a könyv 33. oldalán négy párbeszéd felváltva hol jobb, hol balra dől - nem tudom, mi ennek a funkciója. A 43. oldalon nyolc párbeszéd közül csak kettő van ferdén elhelyezve - ott ezek kiugranak, ez jó. Vagy a 48. oldalon és máshol is: újságkivágásokat fotóztak, ami csak látványként jelenik meg, szövege az aktuális nyelvi szinten nem érthető.)

Nagyon jónak tartom a nyelvtani felépítést. A nyelvtani témák sorrendje olyan, hogy elősegíti a mielőbbi aktív kommunikációt. Helyeslem, hogy már az első leckében megjelenik az ige - anélkül nincs beszéd -, hogy a nominális mondat csak néhány alapvetően fontos beszédhelyzet igényét elégíti ki (ki kicsoda, milyen nemzetiségű stb.), és nincs a régi nyelvkönyvekben hagyományos, hosszas „mi ez? mi az?” kérdezősködés, amely az életben ritka. Helyeslem, hogy korán jelenik meg a tárgy és tárgyas ragozás, mégpedig azonos leckében (5.), azt, hogy később jön a nehéz és a legelső